

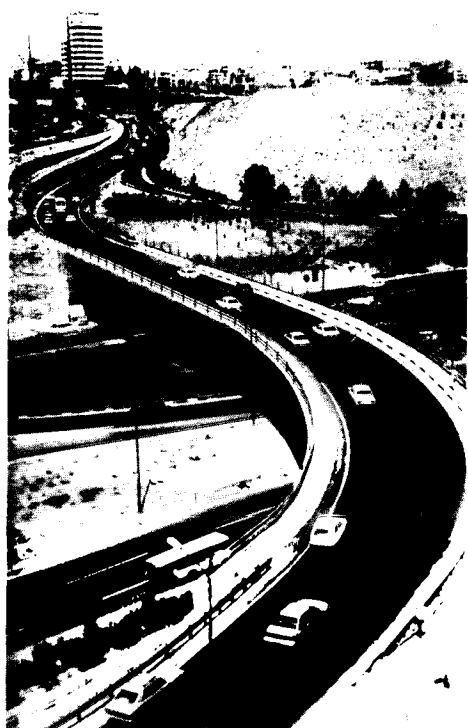
اسطوره و واقعیت در شهر

کامران افشار نادری

عمومی شهر نیستند. فضاهای عمومی پارکها، پیش از آنکه به شهرسازی بیاندیشیم باید چشمه‌ایمان را بشویم و به شهر آنگونه که هست نگاه کنیم. در این صورت متوجه خواهیم شد که تهران امروز پدیده‌ای منحصر به فرد است که نظیر آن در گذشته و در هیچ جای دیگر دنیا پیدا نمی‌شود. شهرسازی کلاسیک درکی از شهر، ساختار و عناصر آن دارد که با واقعیت پیش چشمهای ما منطبق نمی‌شود. قبل از آنکه شهر را عوض کنیم خوب است نظر خود را نسبت به شهر عوض کنیم. اگر ادراک ما نسبت به شهر تحول نیابد، تحولات اجتناب‌ناپذیر شهر، همانگونه که تاکنون اتفاق افتاده است، بدون تعبیر معمارانه و شهرسازانه خواهند بود. شهر، با حفظ اکثر همین ویژگی‌های ساختاری فعلی می‌تواند بسیار جذاب و قابل زندگی باشد. در شماره‌های آینده به تشریح ساختار واقعی شهر و راه‌حلهایی عملی برای آن خواهیم پرداخت.

مجموعه‌های بزرگ تجاری و فرهنگسراها هستند. پیش از آنکه به شهرسازی بیاندیشیم باید چشمه‌ایمان را بشویم و به شهر آنگونه که هست نگاه کنیم. در این صورت متوجه خواهیم شد که تهران امروز پدیده‌ای منحصر به فرد است که نظیر آن در گذشته و در هیچ جای دیگر دنیا پیدا نمی‌شود. شهرسازی کلاسیک درکی از شهر، ساختار و عناصر آن دارد که با واقعیت پیش چشمهای ما منطبق نمی‌شود. قبل از آنکه شهر را عوض کنیم خوب است نظر خود را نسبت به شهر عوض کنیم. اگر ادراک ما نسبت به شهر تحول نیابد، تحولات اجتناب‌ناپذیر شهر، همانگونه که تاکنون اتفاق افتاده است، بدون تعبیر معمارانه و شهرسازانه خواهند بود. شهر، با حفظ اکثر همین ویژگی‌های ساختاری فعلی می‌تواند بسیار جذاب و قابل زندگی باشد. در شماره‌های آینده به تشریح ساختار واقعی شهر و راه‌حلهایی عملی برای آن خواهیم پرداخت.

ولی در کمتر طرحی تامل جدی در مورد معنای اقدامات پیشنهادی و رابطه آن با واقعیت مشاهده می‌شود. قبل از آنکه به فکر هماهنگ کردن نماهای شهری و تراز افقی پنجره‌ها باشیم باید از خود سوال کنیم آیا هنوز در شهر امروزی مقوله‌ای به اسم نمای شهری وجود دارد یا نه که ما به فکر احیای آن باشیم. پیش از آنکه به فکر بدنه‌سازی میادین جدید و احیای سیمای میادینی نظیر حسن آباد بیافتیم باید ببینیم آیا میدان هنوز یک فضای مهم شهری

است یا تنها نوعی چهارراه مدور است. قبل از اینکه به فکر احیای مسیرهای پیاده در تهران باشیم باید بررسی کنیم، با توجه به آلودگی هوا، سر و صدا و دوری مسافتها، آیا پیاده‌روی لطفی دارد یا نه. واقعیت این است که ساختار شهر و عناصر شهر تغییر کرده‌اند. برای هر چیز جایگزینی آمده است که لزوماً بدنیست. بزرگراه - وسیله‌ای برای رسیدن به مقصد - جایگزین خیابان به مثابه مقصد شده است. مغازه‌های خرد و ریز رفته رفته جای خود را به فروشگاههای بزرگ می‌دهند. فعالیت تجاری از لبه خیابانهای پر ازدحام، رفته‌رفته به مسیر شریان اصلی منتقل می‌شود. بازار، میدان و خیابان دیگر فضاهای

دلیل سعی در به کارگیری الگوهای غربی، کمتر از نظر زمانی و بیشتر به لحاظ مکانی دچار خطا بود و خطای مکانی در شهرسازی عموماً بسیار کم ضررتر از خطای زمانی است. زیرا یک شهروند معمولی امروزی تهران به یک ساکن پاریس، آتن یا مادرید بسیار نزدیکتر است تا به یکی از اهالی تهران در دوره مغولها. حداقل سطح برخوردها با ابعاد فیزیکی شهر و مسائل آن تناسب

روش استنتاجی، به جای نفی واقعیت سعی در درک آن و درس گرفتن از آن دارد. این روش با شناسایی اهرمهای واقعی اقتصادی شهر از آنها به نفع شهر استفاده می‌کند.

داشت. ایجاد مرکز اداری و فرهنگی در تپه‌های عباس‌آباد یا شهرکهای اقماری مسکونی در اطراف تهران و حتی مترو را که هنوز تکمیل نشده است می‌توان برای مثال بیان کرد.

چنین است که در تهران امروز فرق نکرده است و ایستکی بیش از حد به پس‌فرسها و ذهبات است. روش القائی شهرسازی سعی دارد واقعیت شهر را با کلیشه‌ها و تصورات ذهنی تطبیق دهد. این گونه به شهرسازان اجازه می‌دهد تا با استفاده از این روش، مسدود کردن مسیرهای اصلی و ایجاد حلقه‌های جدید را بتوان جلوی حرکتش سدی بنا کرد جهش را قطعاً

هر شهر دارای دو سیمای متفاوت است: یکی اسطوره‌ای و دیگر واقعی. از دو طریق مختلف هم می‌توان به شهر و مسائل آن وارد شد: یکی روش القائی است و دیگر روش استنتاجی. به نظر نگارنده بسیاری از مسائل شهرسازی امروز به مخدوش بودن این تمایزات نزد نظام مسئول و دست‌اندرکاران شهرسازی مربوط می‌شود. اگر چه این مشکلی فراگیر است لیکن در این مقاله تنها به تهران و مسائل آن اشاره می‌شود: زیرا تهران نه فقط مرکز رسمی کشور بلکه مرکز نقل سیاسی، اقتصادی و فرهنگی ایران و به طور کلی مرکز توجه کلیه ایرانیان است. علی‌رغم انتقادات زیادی که به تهران و مسائل آن می‌شود، الگوهای مدیریت، اقتصاد شهری، شهرسازی و حتی رفتار اجتماعی پایتخت به همه جای ایران صادر می‌شوند. به همین دلیل است که مسئله تهران ملی محسوب می‌شود.

از اسطوره و واقعیت جدا می‌کند. اسطوره شهر، با روح شهر است که به صورتی ایده‌آل در ذهن ما جا می‌ماند. این واقعیت است که در تهران امروز، در کنار این واقعیت‌ها، روش‌های قدیمی شهرسازی در حال استفاده است. این روش‌ها در عین حال که به سبب عدم توجه به واقعیت‌های گذشته جلوه‌هایی از این اسطوره را می‌بینیم: عمارتهای زینتی دو طبقه با نماهای آجرکاری شده، ورودی‌های

روش القائی شهرسازی سعی دارد واقعیت شهر را با کلیشه‌ها و تصوراتی ذهنی تطبیق دهد. این گونه شهرسازی عموماً با شکست روبرو می‌شود.

سختی فرهنگی ایرانی و مردمی که آرام، در حالی که بهترین لباسهای خود را پوشیده‌اند در خیابان قدم می‌زنند. اما بیایم چشمه‌ایمان را باز کنیم و واقعیت را آنگونه که هست تماشا کنیم. به جای نمای هماهنگ خیابان هزاران اتومبیلی را می‌بینیم که با سرعت و بدون نظم درهم می‌پیچند و به جلو می‌روند؛ گروه آدمهایی که مثل فوج پرندگان گاه بدون نظم و گاه به صورت گروهی حرکت کرده و به ناگاه تغییر جهت می‌دهند؛ بزرگراههای ماریچ و بی‌انتهای هر چند کیلومتر در هم گره می‌خورند؛ مخلوط عجیبی از ساختمانهای روستایی، مدرن، نو، کهنه، کوتاه و سر به فلک کشیده؛ مرغ و خروسی که پرپر زنان از جلوی اتومبیلی آخرین مدل به طرف دیگر خیابان می‌دوند؛ پدیده‌های مختلف شهری که بدون ارتباطی منسجم کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند.

روش القائی شهرسازی، که در آغاز مقاله از آن نام بردم به نوعی مصداق نگرش اسطوره‌ای به شهر در امر شهرسازی است. روش القائی به معنی در درست داشتن پیش فرضی ایده‌آل از شهر است. این پیش فرض می‌تواند از نوع تاریخی یا از نوع استانداردهای اروپایی، که عموماً به واقعیت‌های دور از ما به لحاظ مکانی و زمانی مربوط می‌شود، باشد. شهرسازی زمان پیش از انقلاب، به

نمی‌توان معکوس کرد. به همین علت است که شهر تهران، علی‌رغم نظام شهرسازی مسیر آزاد خود را پیموده است. دل‌بستگی به پیش‌فرضها و ایده‌آلهای دور از واقعیت موجب می‌شود نسبت به رفتارهای پیچیده شهر بی‌تفاوت بمانیم و به جای هدایت نفیشان کنیم و هر روز شاهد بروز پدیده‌های ناخواسته، که در اثر فشار واقعیتها به وجود آمده‌اند، باشیم و نتوانیم کاری کنیم. روش استنتاجی، به جای نفی واقعیت سعی در درک آن و درس گرفتن از آن دارد. این روش با شناسایی اهرمهای واقعی اقتصادی شهر از آنها به نفع شهر استفاده می‌کند. این روش به جای نفی سیمای ساختار شهر، ویژگی‌های موجود را ارزیابی کرده و با ارزش‌گذاری بر عناصر اصلی و واقعی شهری، قابلیت زندگی و کیفیتهای چشم‌اندازی شهر را ارتقاء می‌بخشد. امروزه طرحهای مختلفی برای تهران تهیه می‌شود

در شهر ۱ می‌خوانید:

- پای صحبت شوراهای - شورای شهر اصفهان
- آیین‌نامه داخلی شورای شهر
- از احتساب و نظیف تا مدیریت شهری
- کالاهای عمومی، بخش عمومی، بخش دولتی
- چهل سال غفلت در جابجایی همگانی شهرها
- برنامه‌ریزی و برنامه‌پذیری
- شهر در سطح و در ارتفاع، نه پول نفت، نه تراکم‌فروشی
- تعداد طبقات ساختمانهای شهر چرا و چگونه باید کنترل شود
- قوانین و مقررات برای شهرسازی و شهرنشینی
- ساوه: انارستان باستانی

